

doi: 10.33249/2663-2144-2019-82-9-13-19

UDC 332.8:65.011.3:330.131.7

THE ANALYTICAL ESTIMATION OF THE FINANCIAL RESULTS OF THE ENTERPRISES OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES

I. Abramova¹, O. Kirillovich²

e-mail: irina79abramova@gmail.com,

markusevich@gmail.com

¹Zhytomyr National Agroecological University

7, Staryi Blvd, Zhytomyr, 10008, Ukraine

²Department of Finance of the Zhytomyr Regional State Administration

1, Maydan S.P. Korolova, Zhytomyr, 10014, Ukraine

The article contains the substantiation of features of financial and economic activity of the enterprises of housing and communal services. The purpose of the study is to analytically evaluate the financial results of the activities of housing and communal services enterprises and to develop practical recommendations for their improvement. The objectives of the study are as follows: to theoretically substantiate the peculiarities of financial and economic activity of housing and communal services enterprises; to analyze the financial results of the enterprises of the branch and to develop practical recommendations for their improvement. In the course of the research, the following methods were used: statistical-economic, design-constructive, abstract-logical, etc.

It is substantiated that unsatisfactory financial results of the enterprises of housing and communal services significantly reduce their ability to update the material and technical base, financing current needs, negatively affect the timely payment of wages, payment of taxes and mandatory payments to the budget, etc. The consequence of this situation is not only the deterioration of the unstable financial situation of the industry, but also the quality of housing and communal services, the consumers of which are the overwhelming majority of Ukraine's population. It has been established that solving of these problems will depend on systemic and well-balanced state policy in the housing and communal sphere, rational use of material and technical and financial resources by the enterprises of the industry, attraction of internal and external investments for its development, introduction of energy-efficient technologies, use of energy from renewable or some alternative sources, etc. Further research by the authors will be directed to the development of proposals for improvement of tariff policy in the housing and communal sphere.

Key words: *housing and communal services, energy efficiency, tariff, tariff policy, financial results, analytical assessment.*

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

I. В. Абрамова¹, О. Ф. Кирилович²

e-mail: irina79abramova@gmail.com,

markusevich@gmail.com

¹Житомирський національний агроєкологічний університет

бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008, Україна

²Департамент фінансів Житомирської ОДА

Майдан ім. С. П. Корольова, 1, м. Житомир, 10014, Україна

Стаття містить обґрунтування особливостей фінансово-господарської діяльності підприємств житлово-комунального господарства. Метою дослідження є аналітична оцінка фінансових результатів діяльності підприємств житлово-комунального господарства та розробка практичних рекомендацій щодо їх підвищення. Поставлена мета обумовила вирішення наступних завдань: теоретично обґрунтувати особливості фінансово-господарської діяльності підприємств житлово-

комунального господарства; проаналізувати фінансові результати роботи підприємств галузі та розробити практичні рекомендації щодо їх підвищення. У процесі дослідження були використані методи: статистико-економічний, розрахунково-конструктивний, абстрактно-логічний тощо.

Встановлено, що незадовільні фінансові результати діяльності підприємств житлово-комунального господарства значно звужують їх можливості в оновленні матеріально-технічної бази, фінансуванні поточних потреб, негативно впливають на своєчасність виплати заробітної плати, сплату податків та обов'язкових платежів до бюджету тощо. Наслідком такої ситуації є не лише погіршення і до того нестійкого фінансового становища підприємств галузі, а і якості житлово-комунальних послуг, споживачами яких є більшість населення України. Доведено, що розв'язання зазначених проблем залежатиме від системної та виваженої державної політики у житлово-комунальній сфері, раціонального використання матеріально-технічних й фінансових ресурсів підприємствами галузі, залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій для її розвитку, впровадження енергоефективних технологій, використання енергії з відновлювальних або ж альтернативних джерел тощо. Подальші дослідження авторів спрямовуватимуться на розробку пропозицій щодо удосконалення тарифної політики в житлово-комунальній сфері.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, енергоефективність, тариф, тарифна політика, фінансові результати, аналітична оцінка.

Вступ

Житлово-комунальне господарство є однією з найбільш важливих, і водночас, доволі проблемною галуззю національної економіки. Від ефективності її роботи залежать умови проживання, а отже – соціальний добробут населення України. Наразі стан розвитку житлово-комунального господарства характеризується технічною відсталістю підприємств галузі, аварійним станом мереж та споруд, які ними експлуатуються, низьким рівнем впровадження енергоефективних технологій, підвищеним станом аварійності житлового фонду тощо. Така ситуація пояснюється низкою об'єктивних та суб'єктивних причин, серед яких ключовими є хронічне недофінансування комунального сектору через відсутність ефективної тарифної політики на вартість його послуг, системної державної фінансової підтримки, дієвих механізмів залучення інвестицій та обігових коштів для розвитку. Все це свідчить про наявність кризових явищ у галузі, подолання яких залежатиме як від скоординованої взаємодії органів державної та місцевої влади, підприємств і організацій житлово-комунального господарства, споживачів послуг тощо.

Сучасний стан та перспективи розвитку житлово-комунального господарства в територіальних громадах досліджують Н. Дорохова і Т. Ровенчак (*Dorohova & Rovenchak, 2017*). Тенденції формування й затвердження

тарифів на житлово-комунальні послуги місцевими органами влади вивчають К. Дорошенко, Р. Літвінова (*Litvinov, 2017*), В. Міхрякової, К. Чичуліної (*Chichulina, et al., 2016*). Європейський підхід до розвитку житлового господарства розкриває у своїх працях О. Тищенко (*Tischenko, 2015*). Шляхи удосконалення економіко-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства – виконавців житлово-комунальних послуг – висвітлює у своїх наукових доробках Є. Градобоева (*Hradoboyeva, 2019*). О. Базарна розглядає житлово-комунальне господарство регіону як об'єкт публічного управління (*Bazarna, 2019*).

Предметом наукових досліджень А. Граса є практика Польщі щодо організації місцевого самоврядування та особливостей надання житлово-комунальних послуг (*Gras, 2007*). Європейський вектор фінансово-економічного та соціально-екологічного розвитку територій досліджують І. Абрамова, Д. Дема, Л. Недільська, Н. Куровська (*Abramova, 2019*). В. Грецька-Миргородська й М. Максимов (*Hretska-Myrhorodska & Maksymov, 2019*) вивчають концепції соціально орієнтованої економіки та поведінковий підхід як змістовний базис для державної політики у сфері місцевого соціально-економічного розвитку. Аналіз праць закордонних і вітчизняних науковців дає підстави стверджувати, що не всі питання, пов'язані з фінансово-господарською діяльністю підприємств житлово-комунального

господарства є достатньо вивченими й висвітленими у літературних джерелах, що вказує на необхідність проведення окремого дослідження у зазначеному напрямі.

Матеріали та методи

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних і закордонних науковців, нормативно-правові акти з питань регулювання діяльності підприємств житлово-комунального господарства, матеріали Державної служби статистики України та Всеукраїнської громадської організації «Спілка власників житла України», Internet ресурси тощо.

У процесі дослідження були використані методи: статистико-економічний та розрахунково-конструктивний (для оцінки кількісних та якісних параметрів діяльності підприємств житлово-комунального господарства); абстрактно-логічний (для розробки практичних рекомендацій щодо підвищення фінансових результатів діяльності підприємств житлово-комунального господарства) тощо.

Результати досліджень та обговорення

Головне призначення житлово-комунального господарства – створення комфортних умов проживання населення через надання якісних житлово-комунальних послуг. Такі послуги можуть надаватися підприємствами різних форм власності (за умов наявності відповідної ліцензії) і, залежно від функціонального призначення, поділятися на дві групи.

Перша група – це так звана «житлова послуга», тобто послуга, пов'язана з управлінням багатоквартирним будинком. Згідно з Законом України «Про житлово-комунальні послуги» № 2189-VIII від 09.06.2018 р. вона включає: «утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема: прибирання внутрішньо-будинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем, утримання ліфтів тощо; купівлю електричної енергії для забезпечення функціонування спільного майна багатоквартирного будинку; поточний ремонт спільного майна багатоквартирного будинку (*Pro zhitlovo-komunalni*, 2018)».

Друга група послуг, що надаються підприємствами житлово-комунального господарства – це безпосередньо «комунальні послуги». До даної групи законодавство відносить послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами (*Pro zhitlovo-komunalni*, 2018).

Дані таблиці 1 свідчать, що найбільш численною групою серед підприємств житлово-комунального господарства є ті, що надають послуги з обслуговування будинків і територій. У 2010 р. їх налічувалося близько 26000, водночас, до 2017 р. їх кількість скоротилася до 7394. Така ситуація пояснюється тим, що до 1 липня 2015 р. послуги з обслуговування будинків і прибудинкових територій надавалися житлово-будівельними кооперативами (ЖБК) або іншими житлово-експлуатаційними підприємствами, діяльність яких у більшості не відповідала вимогам і потребам мешканців цих будинків.

Тому, у межах реформи житлово-комунального сектору, Закон України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирному будинку» відкрив можливість мешканцям багатоквартирних будинків самостійно обирати управителя або створити у своєму будинку об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ). Закон України "Про житлово-комунальні послуги" №2189-VIII суттєво змінив систему взаємовідносин, що виникають у процесі надання та споживання житлово-комунальних послуг й визначив їх нову класифікацію. Згідно з новою редакцією закону такої послуги, як утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, не передбачено. Натомість визначено послугу з управління багатоквартирним будинком, яка встановлюється за згодою сторін і не підлягає державному регулюванню. Фактично цим законом виконавчі органи влади позбавлені повноважень щодо формування тарифів на послуги з утримання будинків та прибудинкових територій (*Kuznetsova*, 2017).

Таблиця 1. Динаміка кількості підприємств житлово-комунального господарства (за видами діяльності), одиниць

Вид діяльності підприємства	Рік								2017 р. +/- до 2010 р.
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Постачання електроенергії, газу, пари	1310	686	1388	1775	1562	1711	1725	1996	686
Забір, очищення та постачання води	1704	349	1983	2162	1980	2014	1995	2053	349
Каналізація, відведення й очищення вод	406	214	483	589	627	637	634	620	214
Збирання, оброблення й видалення відходів	3598	-739	2545	2768	2632	2861	2673	2859	-739
Інша діяльність щодо поводження з відходами	67	90	69	77	86	107	188	157	90
Обслуговування будинків і територій	25993	-18599	7570	6030	6536	7629	6801	7394	-18599

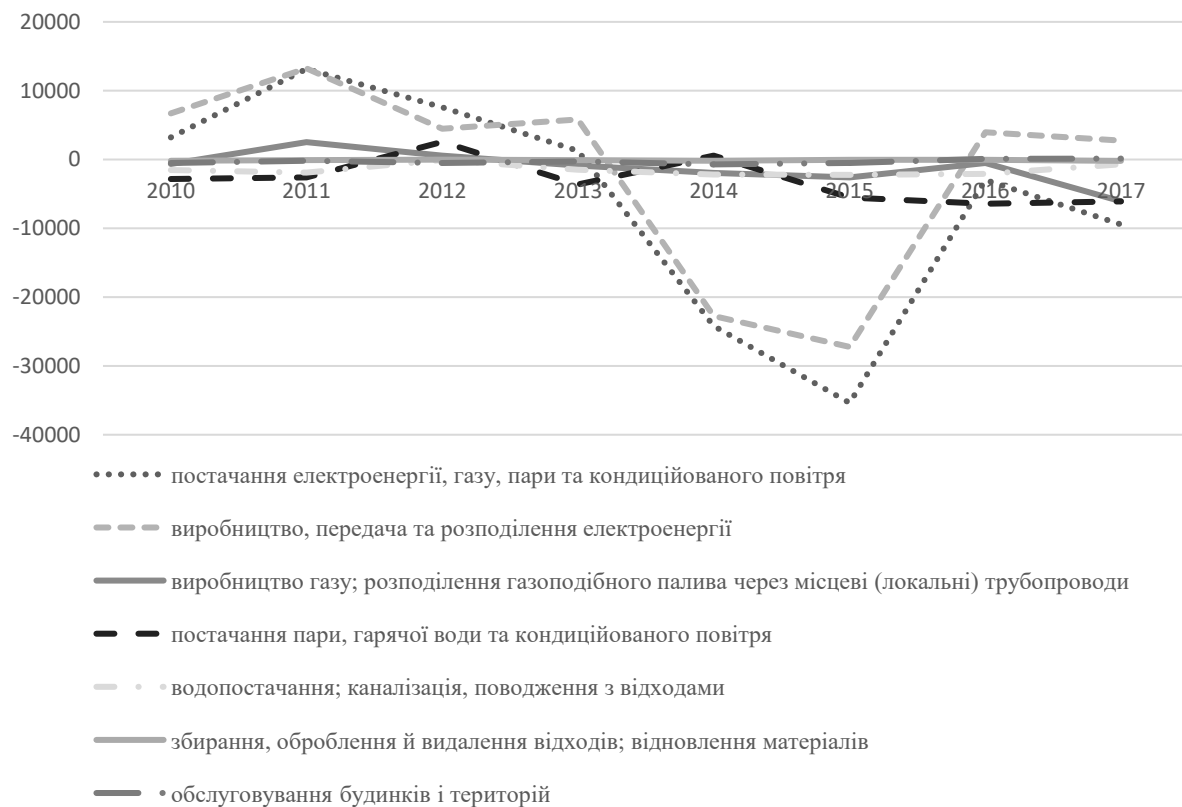
Джерело: побудовано за даними (Kuznetsova, 2017).

Другою за чисельністю групою є підприємства питного водопостачання та централізованого водовідведення. Дані таблиці 1 вказують на те, що їх кількість у 2017 р. становила 2053 та 620, відповідно. Діяльність цих підприємств регулюється Законом України «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення» № 2918-III (поточна редакція від 01.05.2019 р.). Вона спрямована на забезпечення населення безпечною для здоров'я й якісною питною водою, централізоване водовідведення.

Кількість підприємств, які здійснюють виробництво, контроль і розподілення електроенергії, газу та пари, збільшується. Так, якщо у 2010 р. їх було 1310, то у 2017 р. – 1996. Водночас зростання кількісних показників не є свідченням якісних змін у паливо-енергетичній галузі. В Україні продовжують домінувати підприємства-монополісти, які експлуатують неефективні мережі за розподілу електроенергії

та газу. Разом з тим, світові тенденції вказують на необхідність підвищення енергоефективності саме цієї групи підприємств, а також на важливість використання ними енергії з відновлювальних або ж альтернативних джерел.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємств житлово-комунального господарства свідчить про те, що більшість з них є збитковими (рис. 1). Зокрема, впродовж 2010–2017 рр. від'ємні фінансові результати мали підприємства з постачання пари та гарячої води, водопостачання й водовідведення, збирання, оброблення і видалення відходів. Найбільш кризовими для суб'єктів господарювання житлово-комунальної сфери виявилися 2014–2015 рр. Так, якщо до 2014 р. виробники й постачальники електроенергії, газу та пари мали позитивні фінансові результати господарської діяльності, то з 2014 р. – негативні. Сума збитків, отримана даними підприємствами у 2015 р. сягнула 35379,1 тис. грн.

Рис. 1. Чистий прибуток (збиток) підприємств житлово-комунального господарства (за видами діяльності), тис грн

Джерело: побудовано за даними (Kuznetsova, 2017).

Починаючи з 2016 р., намітилася позитивна динаміка у фінансових результатах роботи підприємств, які надають послуги з обслуговування будинків і прибудинкових територій. Сума їх прибутку у 2016 р. становила 80,5 тис. грн, у 2017 р. – 130,3 тис. грн проти 499,4 тис. грн збитку у 2015 р. Одержати 3958,6 тис. грн прибутку у 2016 р. та 2739 тис. грн – у 2017 р. змогли і підприємства, які здійснюють виробництво газу та розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) газопроводи. Решта підприємств галузі продовжували одержувати збитки як у 2016 р., так і у 2017 р.

За даними галузевої статистичної звітності на початок 2017 р., сукупна сума збитків підприємств житлово-комунального господарства становила 6,1 млрд грн. Ключовою причиною такої ситуації є неефективна тарифна політика. Наразі Кабінетом Міністрів України прийнято постанову «Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги», згідно з

якою запроваджено механізм розрахунку економічно обґрунтованих тарифів на послуги житлово-комунальних підприємств усіх організаційно-правових форм.

Проте парадокс ситуації полягає в тому, що наявна тарифна політика не здатна забезпечити необхідну норму прибутку для належного функціонування та розвитку житлово-комунального господарства, водночас, тарифи на послуги підприємств галузі є занадто обтяжливими для значної частини населення України. Обставини, що склалися, вказують на необхідність додаткового підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги, проте, таке зростання не зможе не позначитися на добробуті пересічних громадян, рівень доходів яких досить часто не дозволяє своєчасно або у повному обсязі сплачувати за комунальні послуги за наявними тарифами. Уряд апелює можливістю компенсації населенню частини вартості комунальних послуг у вигляді субсидій, проте, заборгованість українців з їх оплати на початок 2019 р. у сумі 69,4 млрд грн

свідчить, що така форма державної підтримки не є достатньо ефективною. Рівень розрахунків населення за спожиті житлово-комунальні послуги за січень–березень 2019 р. проти аналогічного періоду минулого року зменшився на 8,1% (Kucherenko, 2019).

Крім того, на опалювальний період 2019–2020 рр. уряд планує скоротити суму витрат на виплату субсидій населенню з оплати житлово-комунальних послуг на 8 млрд грн. Зокрема, планується зменшення обсягу видатків споживання за програмою з надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату послуг житлово-комунального господарства на суму 13,558 млрд грн. Таким чином, загальне фінансування виплати субсидій населенню буде зменшене на 8,014 млрд грн (Kucherenko, 2019).

Враховуючи недосконалу тарифну політику у житлово-комунальній сфері, впродовж останніх років, у Державному бюджеті передбачалися кошти на здійснення відшкодувань підприємствам галузі. Так, у 2015 р. Державним бюджетом було передбачено 5,6 млрд грн на покриття різниці в тарифах, яка виникла у зв'язку з невідповідністю фактичної вартості теплової енергії та послуг з централізованого водопостачання, водовідведення, опалення та постачання гарячої води тарифам, що затверджувалися та/або погоджувалися органами державної влади чи місцевого самоврядування. У 2016 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» кошти для погашення різниці в тарифах передбачені не були. Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» передбачено кошти на відшкодування різниці в тарифах на теплову енергію, комунальні послуги за обсягом 5,0 млрд грн.

Таким чином, незадовільні фінансові результати діяльності підприємств житлово-комунального господарства значно звужують їх можливості в оновленні матеріально-технічної бази, фінансуванні поточних потреб, негативно впливають на своєчасність виплати заробітної плати, сплату податків та обов'язкових платежів до бюджету тощо. Наслідком такої ситуації є не лише погіршення і до того нестійкого фінансового становища підприємств комунальної галузі, а і якості послуг, споживачами яких є більшість населення України. Як результат – зростає невдоволення та посилюється соціальна напруга суспільства.

Подальший розвиток підприємств житлово-комунальної сфери, в першу чергу, має бути зорієнтованим на потреби людини, а тарифна політика – на її фінансові можливості. Субсидії на компенсацію витрат, пов'язаних з житлово-комунальними послугами, повинні стати тимчасовою мірою, а зростання доходів громадян – головним завданням уряду. Наступним кроком має стати забезпечення беззбиткового, а надалі – прибуткового функціонування підприємств галузі, їх технічне переоснащення, зниження енергомісткості, поглиблення демонополізації в усіх напрямках діяльності. Ключовий етап розвитку галузі – це перехід житлово-комунальних підприємств на використання енергоефективних технологій та енергії з відновлювальних або ж альтернативних джерел.

Висновки

Проведене дослідження довело, що попри низку реформ, проведених у житлово-комунальній сфері, фінансовий стан більшості підприємств галузі все ще залишається кризовим. Результати аналітичної оцінки фінансових результатів діяльності підприємств комунального господарства показали, що на початок 2017 р. загальна сума збитків суб'єктів господарювання галузі становила 6,1 млрд грн. Головними причинами такої ситуації є зростання непродуктивних витрат матеріальних, фінансових та енергетичних ресурсів житлово-комунального підприємств, відсутність ефективних механізмів державної підтримки та регулювання їх діяльності, неефективна тарифна політика, відсутність дієвих механізмів залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у розвиток галузі тощо.

Встановлено, що розв'язання зазначених проблем залежатиме від системної та виваженої державної політики у житлово-комунальній сфері, включно з її тарифною, інвестиційною й фінансовою складовими; бажання і наполегливість керівників житлово-комунальних підприємств у здійсненні ефективного управління спрямованого на надання якісних послуг, раціональне використання матеріально-технічних і фінансових ресурсів, впровадження енергоефективних технологій, використання відновлювальних джерел енергії тощо. Не менш важливою є участь суспільства у розвитку житлово-комунальної сфери: розробка спільних з місцевими органами влади проєктів, спрямованих на удосконалення роботи комунальних

підприємств; своєчасна оплата комунальних послуг; громадський контроль за функціонуванням підприємств галузі – це лише невеликий перелік завдань, виконання яких може мати позитивний вплив на вирішення вище окреслених проблем.

References

- Abramova, I. (2019). Finansova pidtrymka silskoho rozvytku: yevropeyskyu dosvid [Financial support for rural development: european experience]. *Naukovi horyzonty. Scientific Horizons*, 4 (77), 21–26. doi:10.33249/2663-2144-2019-77-4-21-26 [in Ukrainian].
- Bazarna, O. (2019). Zhytlovo-komunalne hospodarstvo rehionu yak obiekt publichnoho upravlinnia [Housing and communal enterprise of the region how to object public administration]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 97–105. doi: 10.32702/2306-6806.2019.4.97 [in Ukrainian].
- Chichulina, K. V., Mihryakova, V. V. & Doroshenko, K. V. (2016). Suchasni tendentsii formuvannya tarifiv na poslugy zhitlovo-komunalnogo gospodarstva [Current tendencies of formation of tariffs for services of housing and communal services]. *Efektivna ekonomika*, 6. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5026> [in Ukrainian].
- Dorohova, N. D. & Rovenchak, T. H. (2017, 22–24 March). Suchasniy stan zhitlovo-komunalnogo gospodarstva ta perspektivi rozvitku [The current state of housing and communal services and prospects for development]. Materialy XLVI naukovo-tekhnichnoi konferentsii pidrozdiliv Vinnytskoho natsionalnogo tekhnichnogo universytetu. Vinnitsya : VNTU. Retrieved from <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fbtegp/all-fbtegp-2017/paper/download/3048/2265> [in Ukrainian].
- Gras, A. (2007). Mistseve samovryaduvannya ta zhitlovo-komunalni poslugy v Polschi [Local Government and Housing and Communal Services in Poland.]. *Aspekti samovryaduvannya*, 1 (39), 24–26 [in Ukrainian].
- Hradoboyeva, Ye. (2019). Shliakhy udoskonalennia ekonomiko-pravovoho zabezpechennia rehuliuвання діяльності підприємств міського господарства – виконавців з житлово-комунальних послуг [Ways to improve the economic and legal support for regulating the activities of urban enterprises – executors of housing and communal services]. *Ekonomika ta pravo*, 2, 133–142 doi: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2019.02.133> [in Ukrainian].
- Hretska-Myrhorodska, V. & Maksymov, M. (2019). Kontseptsii sotsialno oriientovanoi ekonomiky ta povedinkovy pidkhd yak zmistovnyi bazys dlia derzhavnoi polityky u sferi mistsevoho sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Concepts of socially oriented economy and behavioral approach as a meaningful basis for state policy in the field of local socio-economic development]. *Biznes Inform*, 8, 59–71. doi: 10.32983/2222-4459-2019-8-59-71 [in Ukrainian].
- Kabinet Ministriv Ukrainy. (2015). Pytannia pohashennia u 2015 rotsi zaborhovanosti z riznytsi v taryfakh na teplovu enerhiu, opalennia ta postachannia hariachoi vody, posluhy z tseentralizovanoho vodopostachannia, vodovidvedennia, shcho vyrobliaysia, transportuvalaysia ta postachalaysia naseleiniu [Issues of repayment in 2015 of the difference in tariffs for heat energy, heating and hot water supply, centralized water supply, waste water produced, transported and supplied to the public] : postanova. Retrieved from <http://document.ua/pitannja-pogashennja-u-2015-roci-zaborgovanosti-z-riznici-v--doc230817.html> [in Ukrainian].
- Kucherenko, O. (2019). Uryad zmenshiv finansuvannya subsidij na visim milyardiv [The government has cut subsidy funding by eight billion]. Retrieved from <https://spilka.pro/zaborgovanist-naseleenna-za-komunalku-dosyagla-70-mlrd-grn> [in Ukrainian].
- Kucherenko, O. (2019). Zaborgovanist naseleenna za komunalku dosyagla 70 mlrd grn [Public debt for communal utilities reached UAH 70 billion.]. Retrieved from <https://spilka.pro/zaborgovanist-naseleenna-za-komunalku-dosyagla-70-mlrd-grn/> [in Ukrainian].
- Kuznetsova, M. (2017). Statystychnyy zbirnyk za 2017 r. [Statistical publication 2017]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/11/zb_dsp_2017.pdf (data zvernennya: 5.05.2019) [in Ukrainian].
- Litvinov, R. (2017). Formuvannya ta zatverdzhennia tarifiv na zhitlovo-komunalni poslugy [Formation and approval of tariffs for housing and communal services]. *Mistseve samovryaduvannya*, 12. Retrieved from <https://i.factor.ua/ukr/journals/ms/2017/december/issue-12/article-32603.html> [in Ukrainian].
- Pro zhytlovo-komunalni posluhy [On housing and communal services]. № 2189-VIII. (2018) [in Ukrainian].
- Tyshchenko, O. P. (2015). Yevropeyskyi pidkhd do rozvytku zhytlovoho gospodarstva: oriientyry dlia Ukrainy [European approach to housing development: benchmarks for Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky*, 3, 301–309 [in Ukrainian].